

Prezentace: Spor mezi "muzejní" a "univerzitní" školou v české archeologii

1. Kontext a úvod do problému

- Přelom 19. a 20. století přinesl zásadní epistemologický i institucionální konflikt uvnitř rozvíjející se české archeologie.
- Došlo ke střetu dvou paradigmat – **romanticko-historického (muzejního)** a **pozitivisticko-analytického (univerzitního)**.
- Spor se odehrával nejen na rovině metodologické, ale i sociální, politické, ideologické a psychologické.

2. Hlavní aktéři a instituce

Josef Ladislav Pič (1847–1911)

- Kurátor prehistorických sbírek Národního muzea v Praze.
- Autor syntetického a monumentálního díla *Starožitnosti země české*.
- Reprezentant empirické, sběratelské, národně motivované archeologie, inspirované slavjanofilstvím a romantickým nacionalismem.
- Autodidakt s hlubokým zaujetím pro české dějiny, často v opozici vůči akademickým autoritám.

Lubor Niederle (1865–1944)

- Profesor antropologie, slavistiky a archeologie na Karlově univerzitě.
- Zakladatel moderní univerzitní archeologie v českých zemích, ovlivněný pozitivismem a komparativní metodologií.
- Usiloval o profesionalizaci a vědecké ukotvení oboru v rámci evropské vědy.

Karel Buchtela

- Asistent na univerzitě, spoluautor *Rukověti české archeologie* (1910).
- Reprezentant mladé akademické generace, praktikující přesně strukturovanou klasifikační práci.

3. Podstata metodologického a ideového sporu

Epistemologická rovina:

- **Píč:** historizující přístup, syntéza archeologických a historických pramenů, snaha o vyprávění národní minulosti.
- **Niederle a Buchtela:** analyticko-strukturální přístup, důraz na stratigrafii, chronologii, typologii a srovnávací metodu.

Sociologicko-institucionální rovina:

- **Píč** jako outsider akademické obce, spoléhající na sbírky a terénní práci mimo univerzitu.
- **Niederle** a jeho tým jako nositelé institucionální moci a systematizace vědecké produkce.

Ideologická rovina:

- Konflikt mezi **romantickým nacionalismem** a **racionalistickým pozitivismem**.
- Píč jako obhájce české prehistorie proti německé „kulturní hegemonii“.

4. Průběh konfliktu a jeho kulminace

- **1880–1910:** Píč dominuje sběratelské a výkladové archeologii; buduje prehistorické oddělení NM.
- **1910:** *Rukověť české archeologie* – první systematická učebnice, formulující „vědecké“ normy. Píč ji vnímá jako veřejný útok.
- **1911:** Josef L. Píč páchá sebevraždu. Sklenář interpretuje akt jako symbolický důsledek vyloučení, profesní marginalizace a osobní krize.

5. Dopady a pozdější reflexe

Krátkodobý dopad:

- Institucionalizace univerzitní archeologie – Niederle zakládá Archeologický ústav.
- Píčovo dílo je redukováno na empirický přínos, jeho interpretace odmítány.

Dlouhodobá reflexe:

- Novější badatelé (např. Sklenář 2013) upozorňují na přínos Píče pro popularizaci, muzejní činnost a syntézu poznání.
- Archeologie 21. století uznává pluralitu přístupů a potřebu interpretace nejen formální analýzy.

6. Význam sporu v dějinách archeologie

- Představuje klíčový přechod od sběratelského romantismu ke strukturální analýze.
- Ukazuje, jak se věda institucionalizuje, jaké role hrají osobnosti, emoce a ideologie.
- Konflikt připomíná nutnost respektu mezi různými vědeckými paradigmaty.

7. Literatura a zdroje

- Sklenář, K. (2013). *Píč – Niederle – Buchtela: Zápas o českou archeologii...* *Praehistorica* 31(1), 9–98.
- Niederle, L. (1910). *Rukověť české archeologie*
- Píč, J. L. (1899–1909). *Starožitnosti země české*
- Vencl, S. (1989). "Píč versus Niederle: střet dvou paradigmat." *Archeologické rozhledy* 41, 97–111.

Vědecký doprovodný aparát

Chronologická osa:

- **1875:** Píč nastupuje do NM

- **1899–1909:** Vydávání svazků *Starožitností země české*
- **1910:** Niederle a Buchtela publikují *Rukověť*
- **1911:** Smrt J. L. Píče
- **1920:** Vznik Archeologického ústavu

Klíčové pojmy:

- Epistemologie vědy, pozitivismus, historiografie, kulturní konstrukce národa
- Institucionalizace vědy, paradigmatický konflikt (Kuhn)
- Archeologie jako kulturně-politický nástroj

Ilustrační příloha:

- Portréty hlavních aktérů
- Ukázky rukopisů a obálek
- Výřez z původních výstav Národního muzea (Píčov koncept)

Výkladový slovník pojmů

Epistemologie

Věda o poznání – zabývá se otázkami, jak získáváme a ověřujeme poznání, v archeologii např. jak interpretujeme nálezy.

Pozitivismus

Vědecký směr kladoucí důraz na fakta, měření a objektivitu. V archeologii znamená důraz na empirická data bez subjektivní interpretace.

Institucionalizace vědy

Proces, kdy se určitý obor stává formální součástí akademické a vědecké struktury (např. vznik kateder, ústavů).

Paradigma

Sdílený způsob myšlení a metodologie v určité vědecké komunitě.

Paradigmatický konflikt

Střet dvou vědeckých směrů, které mají rozdílné pohledy na to, co je platné poznání.

Historiografie

Studium toho, jak jsou dějiny psány a interpretovány. V archeologii jde o výklad minulosti na základě nálezů i písemných pramenů.

Kulturní konstrukce národa

Myšlenka, že národ a jeho dějiny jsou vytvářeny kulturně a historicky – např. prostřednictvím školství, muzeí, vědy.

Empirický přístup

Zakládá se na přímém pozorování a sběru dat – typické pro muzejní sběratelskou činnost.

Strukturální analýza

Metoda hledání pravidelností ve vzorcích nálezů, sídlišť, hrobů aj.